Journal of the Faculty of Graduate Studies, Vol. 7, 2019, University of Kelaniya, Sri Lanka

පැරණි ශ්‍රී ලංකාවේ පැවති දේපළ අයිතිවාසිකම් පිළිබඳ විමර්ශනයක් ශිලාලේඛන ඇසුරින්. (ක්‍රි. පූ. 3වන සියවසේ සිට ක්‍රි. ව. 13වන සියවස දක්වා)

ප්‍රාර්ථනා කරුණාරත්න[1]

සංක්ෂේපය

ශ්‍රී ලංකාව සමාජ, ආර්ථික හා දේශපාලන ක්ෂේත්‍රයේ වෙනස්වීම් හා එහි සංවර්ධනයේ හේතු මත ස්වාධීනතා වශයෙන් සමාජයේ ව්‍යවහාර වන අයිතිවාසිකම්වලින් සැලකිය යුතු ප්‍රමාණයක් පසු කාලය වන විට ලිඛිත, නීතිගත අයිතියක් බවට පරිණාමය විය. එම අයිතිවාසිකම් අතරින් දේපළ පිළිබඳ අයිතිය ද මූලික වේ. මෙම අයිතිවාසිකම් පැරණි ශ්‍රී ලංකාවේ ක්‍රි. ව. 8 හා 9වන විටත් පැහැදිලිවම නීතිගතව තිබූ බවට සාධක ශිලාලේඛන අධ්‍යයනයෙන් පැහැදිලි වේ.

මෙම පර්යේෂණයේ දී මූලික අරමුණ වන්නේ අතීතයේ දේපළ අයිතිවාසිකම් පිළිබඳ විමර්ශනය කිරීමයි. ඒ සඳහා ප්‍රස්තුත කාලය වශයෙන් ක්‍රි. පූ. 3වන සියවසේ සිට ක්‍රි. ව. 13වන සියවස දක්වා ශිලාලේඛන අධ්‍යනයට බඳුන් විය. මෙම අධ්‍යයනයේ දී මූලික වශයෙන් ශිලාලේඛන ප්‍රාථමික මූලාශ්‍රය ලෙස යොදාගත් අතර ද්විතියික මූලාශ්‍රය ද ඇතැම් කරුණු විස්තර කිරීමේ දී යොදාගනු ලැබුණි.

අතීතයේ දී ගිහි පැවිදි දෙපිරිසට පොදුවේ මෙන් ම පෞද්ගලිකව ද දේපළ අයිතිවාසිකම් භුක්තිවිඳීමට ඉඩ කඩ ලැබුණු අතර දේපළ යනුවෙන් මෙහි දී අදහස් කරන්නේ පුද්ගලයෙකු සතු ඉඩම්, ගව මහීෂාදීන් හා නිවාස, යානවාහන මෙන්ම ධනය ආදී සියලු සම්පත් ය. මෙහිදී විශේෂයෙන් අධ්‍යනය කරනු ලබන්නේ අතීතයේ මෙරට වැසියාට හිමි වූ ඉඩම් පිළිබඳ දේපළ අයිතිවාසිකම් පමණි. මෙම ඉඩම් අයිතිය ගිහි පැවිදි යන කොටස් දෙකක් යටතේ වර්ගීකරණය කර අධ්‍යයනය කර ඇත. මෙම ඉඩම් අයිතිය පාරම්පරිකව ද, වෙනත් අයෙකුගෙන් මිල දී ගැනීමෙන් හා රජු විසින් පමුණු වශයෙන් භුක්තිය ද ඇතිව කළ ප්‍රධානයන් වශයෙන් හිමි වූ බව මෙම පර්යේෂණයට යොදාගත් ශිලාලේඛන අධ්‍යයනය මගින් අවබෝධ කරගත හැකිවේ.

ප්‍රමුඛ පද ඃ *ශිලාලේඛන, ගිහි, පැවිදි, ඉඩම්, අයිතිය*

ශ්‍රී ලංකා ඉතිහාසය හැදෑරීමේ දී ඉතා වැදගත් වන මූලාශ්‍රයක් ලෙස ශිලාලේඛන හඳුන්වා දිය හැකිවේ. පැරණි ශ්‍රී ලංකාවේ සමාජය දෙස බලන විට පැහැදිලි වන්නේ අතීතයේ සිටම මෙරට ව්‍යවස්ථාදායක, විධායක හා අධිකරණ කටයුතු ක්‍රියාත්මක වූ බවයි. ඒ අනුව අතීතයේ සිටම රටේ පාලකයා වන පුද්ගලයා මහජන අයිතිවාසිකම් නිසි ලෙස ආරක්ෂා කිරීමට අතීතයේ සිට ක්‍රියා පටිපාටියක් අනුගමනය කර ඇති බවයි. මේ අනුව ඈත අතීතයේ සිට පැවතගෙන ආ නැතිනම් ශිලාලේඛනවල ව්‍යවස්ථා කර ඇති යම් යම් අයිතිවාසිකම් තවත් නීති රීතීන් ඇතුළත් කරමින් පසු කාලයේ දී ලිඛිත නීතිගත අයිතීන් බවට පරිණාමය විය. පොදුවේ මෙම අයිතිවාසිකම් ගත් විට, ජීවත් වීමේ අයිතිය, වධ හිංසාවලින් මිදීමේ අයිතිය, දේපළ අයිතිය ආදී වශයෙන් වර්ග කළ හැකිවේ. මේ අතරින් දේපළ පිළිබඳ අයිතිවාසිකම් ද

[1] ඉතිහාස අධ්‍යයන අංශය, කැලණිය විශ්වවිද්‍යාලය. sumuduprarthana92@gmail.com

ප්‍රධාන වේ. මූලික වශයෙන් ගත්විට මෙම දේපළ පිළිබඳ අයිතිය කොටස් දෙකක් යටතේ වර්ග කළ හැකිවේ.

I. ගිහි පක්ෂයට අයත් ඉඩම්

II. පැවිදි පක්ෂයට අයත් ඉඩම්

I. ගිහි පක්ෂයට අයත් ඉඩම්

පුරාණයේ සිට මහ පොළව රජු සතු විය යුතු බවට අදහසක් ඉදිරිපත් විය. සාහිත්‍ය මූලාශ්‍රයවල සඳහන් ආකාරයට අතීතයේ බොහෝ පාලකයන් ලංකා රාජ්‍ය ශ්‍රී මහා බෝධීන් වහන්සේට පූජා කළ බව දක්වයි. දේවානම්පියතිස්ස රාජ්‍ය අවධියේ දී අවස්ථා කිහිපයක දී රජු බෝධි ධ්‍රැමය ලංකා රාජ්‍යයෙන් පිදූ බව දක්වයි. "මම රාජ්‍යයෙන් මහා බෝධිය පුදම්'යි කියා මහා බෝධිය මහා රාජ්‍යයෙහි අභිෂේක කළේය" (ම.ව, 18:37). නැවතත් එම රාජ්‍ය අවධියේ දී රාජ්‍ය මහා බෝධියට පූජා කළ බව දක්වයි. "ඒ මහරජ තෙම නැවත මහා බෝධියමහා රාජ්‍යයෙන් අභිෂේක කොට නා නා පූජායෙන් පුදන්නේ නැවත සත් දවසක් එහිම වාසය කළේය" (ම.ව, 18:60-61). "භූමිපති තෙම මහා බෝධිය රාජ්‍යයෙහි අභිෂේක කොට නානා වි ධ වු මහා බෝධි පූජා ද කර වූයේය" (ම.ව, 18:67). දේවානම්පියතිස්ස අවධියේ පමණක් නොව දුටුගැමුණු රාජ්‍ය අවධියේ ද මහා ථූපය තැනීමේ දී එහි තැන්පත් කිරීමට ගෙන ආ ධාතූන් වහන්සේලා ලංකා රාජ්‍යයෙන් පිදූ බව දක්වයි. "ඒ නරේන්ද්‍ර තෙම දිව්‍යච්ඡත්‍රයෙන් ද, මානුසිච්ඡත්‍රය ද, විමුක්තිච්ඡත්‍රය ද යන ඡත්‍රයය දරන්නා වූ ලෝකස්වාමී වූ ශාස්තෘන් වහන්සේට තුන් යලක්ම මාගේ රාජ්‍යය දෙම්'යි කියා ෂතුටු සිත් ඇත්තේ ලංකා රාජ්‍ය තුන්වරක් ධාතූන්ට පිදූයේය" (ම.ව, 31:91-93). " ....රජ තෙමේ ඒ ධාතූන් සේසතින් පිදූයේය. ලංකාවෙහි සියලු රාජ්‍යය සත් දවසක් දුන්නේය"(ම.ව, 31:111-112).

අතීතයේ පාලකයන්ට මේ ආකාරයට ලංකා මහීතලයම ශ්‍රී මහා බෝධියට හා ධාතූන්ට පූජා කිරීමට හැකි වූයේ මහ පොළව රජු සතු වූ නිසා බව මින් පැහැදිලි වේ. යම් අයෙකුට රජකම හිමිවීමෙන් පසු ඔහුට හෝ ඇයට එම රාජ්‍යයත්වය නැමැති දේශපාලන සංස්ථාව හා විවිධ බලතල හිමි විය. එම බලතල හා වගකීම් හිමි වූ රටේ පාලකයාට දේපළ නැතිනම් ඉඩකඩම් සම්බන්ධයෙන් සුවිශේෂී අයිතිවාසිකමක් හිමි විය. අස්වාමික වූ ඉඩම් පමණක් නොව කැලෑ ඉඩම්හි හිමිකරුවා ද රජු විය. එමෙන්ම රජුට රාජ්‍ය තුළ සෑම ඉඩමකින්ම බදු අය කිරීමේ අයිතිය වාගේම වැරදිකරුවන්ගේ ඉඩම් රාජසන්තක කරගැනීමේ අයිතිය ද රජුට හිමිව තිබූ බවට සාධක ඇතැම් මූලාශ්‍රයවලින් හමුවේ. මීට කදිම උදාහරණයක් මහසෙන් රාජ්‍ය කාලයෙන් හමුවේ. මහා විහාරික භික්ෂූන් මහා විහාරය අතහැර ගිය අවස්ථාවේ සංඝමිත්ත භික්ෂුව එම ඉඩම් රජුගේ යටතට ගැනීමට උත්සාහ දරා ඇත්තේ අස්වාමික දේපළ රජු සතු බව පවසමිනි."හොති අස්වාමිකං වත්ථු පුථුවි සාමිනො........."(ම.ව, 37:8,9). රජු රාජ්‍යයේ සියලු ඉඩම් හිමිකරුවී ය. යන අදහස ඉදිරිපත් වීමට මූලික හේතු දෙකක් ඇති බව ඉන්ද්‍රකීර්ති සිරිවීර මහතා පෙන්වා දෙයි. ඉන් පළමුවැන්න නම් සාහිත්‍ය ග්‍රන්ථ, වංසකථා හා ඇතැම් සෙල්ලිපිවල රජු හැඳින්වීම සඳහා භූපති, මහීපති, පඨවිපති, වත්හිමි සහ පෘථුවීශ්වර යන කාව්‍යමය යෙදුම් භාවිතා කර තිබීම ය. මුහුදුබඩ ප්‍රදේශ පාලනය කළ ප්‍රතිකාලුන්ට හා ලන්දේසීන්ට ද, ඉංග්‍රීසීන්ට ද රජු භූපතිය යන

අදහස උපයෝගී කරගෙන තම ඉඩම් ප්‍රතිපත්ති ක්‍රියාත්මක කිරීමට අවස්ථාව ලැබීම දෙවැන්නයි. නමුත් වංසකථා හා සෙල්ලිපි හොඳින් විමර්ශනය කළ විට මේ අදහස සාවද්‍ය බව පෙනේ (සිරිවීර,2002,256). කෞටිල්‍ය අර්ථශාස්ත්‍රයට අනුව අත්හරින ලද ඉඩකඩම් මෙන් ම හිස් බිම් හෙවත් පදිංචි නොවන ප්‍රදේශ ද රජුන් සතු වේ (කෞටිල්‍ය අර්ථශාස්ත්‍රය, අධිකාර 3-7, 9:17, පි. 52). මෙය පැරණි ලංකාවේ ද ක්‍රියාත්මක වන්නට ඇති බව සිරිවීර මහතා තවදුරටත් පෙන්වා දෙයි.

රජුට සෑම ඉඩමක්ම අයත් වුවත් ඒවා පරිහරණය කිරීමේ දී රජුට ඒකාධිපති ප්‍රතිපත්තියක් ගෙනයාමට නොහැකි විය. රජුට පමණක් නොව සාමාන්‍ය ජනයාට ද ඉඩකඩම්වල අයිතිය හිමි වූ බව පැරණි ශිලා ලේඛන සාධක අනුව තහවුරු වේ. ඒ බව වඩාත් පැහැදිලි වන්නේ පැරණි ශිලා ලේඛනවල යම් යම් පුද්ගලයන් පෞද්ගලිකව ඉඩම් විකුණූ හා ඒවා ප්‍රදානය කළ අවස්ථා ද සඳහන් වීමෙනි. එම සෙල්ලිපි සාධක අතර රජු ද යම් යම් පුද්ගලයින්ගෙන් ඉඩම් මිලදී ගත් අවස්ථා දක්නට ලැබේ. විහාරේගල සෙල්ලිපියේ සභ නම් රජු ඒකද්වාරික විහාරයෙහි උපෝසථාගාරය කරවා උත්පල ද්‍රෝණික වැව පන්සියයකින් (මිලදී) ගෙන පන්සියයකින් පස් ඉවත් කර භික්ෂු සංඝයාට දුන් බව දක්වා ඇත. "සිධ සබ රජෙ එකදොරික විහරහි පොහතකර කරවය උපලදොණික වවි පවසතෙ(හි) කිණිය පවසතෙහිය පසු ඔවය බිකුසගහටය දිනෙ"(E.Z., vol. III, p.165). නාගිරිකන්ද ලිපිය ද මෙවැනි උදාහරණයක් දක්වයි. මෙම නාගිරිකන්ද ලිපියට අනුව කුමාරදාස නම් රජු විසින් මිලට ගත් බමණගිරිය විහාරයට පරිත්‍යාග කළ මහගිරිය වැව හා වැසර (කුඹුරු)ද, චුගරිය වැව වැසර (කුඹුරු)ද, කබුබෙ වැව හා කුඹුරු ද, කටවනකපු කුඹුරු ද, මේ වැව් සතර හා කුඹුරුද දිය බද්දේ (කොටස) දී (කඩා) ඉඩම් හිමියා සතු කොටස් බමණගිරිය විහාරයේ භික්ෂූන්ගේ සිව්පසය සඳහා ලබා දෙන ලද බව දක්වා ඇත."මහ කුමාරතස රජ අපය (හ බමණග)රිය වහෙරටය කෙණෙවි වඩ කොටුදිනක මහගරිය වෙවසර (ෙ)ව චුගරිය වෙවසර (ෙ)ව කබුබෙ වෙවසර (ෙ)ව කටවනකපුලසර වෙ (වෙ)වව (ෙ)ව ම වතර වෙවසර දකපෙත කඩය බෙජිපෙත පමණගරිය වෙහෙරෙ බිකු සඟහට වර පවයට දිනෙ"(E.Z., vol. Iv, p.123). මෙම ලිපියේ එක් තැනක *"මෙ අතනො සිමෙ"* යනුවෙන් දක්වා ඇත්තේ තමන්ට හිමි නැතිනම් තමන්ට අයිති යනුවෙනි. ඒ අනුව සාමාන්‍ය පුද්ගලයන් සතු දේපළ අයිතිය රජවරු විසින් මිලදී ගෙන භික්ෂූන්ට පූජා කළ බව පැහැදිලි වේ.

රාජ්‍ය පාලකයන්ට ඉඩම් හිමි වූ බව මහාවංස සාධක අනුව ද පැහැදිලි වේ. ඉළනාග රජු සතුන්ට ද ජනපද ප්‍රදානය කරඇති බව දක්වයි. "රජ තෙමේ ඇතු විසූ ජනපදය ඇතුට දුන්නේය. එහෙයින් නමින් 'හත්ථි භෝග ජනපදය' වී" (ම.ව, 35:44-45). මෙවැනි උදාහරණ රැසක් මහාවංසයෙන් හමුවේ. ක්‍රිස්තු වර්ෂ දෙවන සියවසේ දී පළමුවන ගජබාහු රජු සහ රජුගේ මව විසින් කහවණු ලක්ෂය බැගින් වෙන වෙනම මිල ගෙවා ඉඩම් දෙකක් පිලිවෙළින් මිරිසවැටි විහාරයට හා මහාවිහාරයට පූජාකළ බව මහාවංසය දක්වයි (ම.ව, 49:52). පළමුවන කාශ්‍යප රජු ද ඉසුරුමුණි විහාරයට පූජාකළ ඉඩම ලබාගෙන ඇත්තේ පුද්ගලික ඉඩම් හිමියෙකුට මුදල් ගෙවීමෙන් පසුවය (ම.ව, 39:10). පළමුවන කාශ්‍යප රජු විසින් ඉළනාග රජුගෙන් පසුව රාජ්‍යත්වයට පත්වන චන්‍ද්‍රමුඛසීව රජු ඉසුරුමුණි විහාරයට වැවක් පූජා කළ බව දක්වයි. "ඉළනාග රජු ඇවෑමෙන් ඔහු පිති චන්‍ද්‍රමුඛසීව රජ අට හවුරුදු සත් මසක් රජය කරවීය. ඒ මිහිපල් මණිකාරගම වැවක් කරවා ඉසුරුමුණි විහාරයට පිදීය"(ම.ව, 35:46-47). බොහෝ පාලකයන් තමන්ට හිමි දේපළ ආගමික සිද්ධස්ථානවලට පූජා කළ බවට සාධක ඇත. "දෙමළ දේවී යයි ප්‍රසිද්ධ ඒ රජහු බිසව් ද ඒ ගම්හි තමහට උපදනා ලාභව එම වෙහෙරට පිදුවා" (ම.ව, 35:47-48). වසභ රාජ්‍ය

කාලයේ දී වැවක් කරවා පූජා කළ බවට සාධක හමුවේ. "ගලඹයතොට සැයෙහි උළුවස්ස ද කරවීය. පොහොය ගෙය ද කරවීය. මෙම පොහෝ ගෙය වැටි තෙල් පිණිස ඒ තෙමේ දහස්කිරිය වැව ද කරවා දුන්නේය"(ම.ව, 35:85-87). පණ්ඩුකාභය රාජ්‍ය කාලයේ දී කුඹුරු වගා කළ බවට ද සාධක හමු වේ. පණ්ඩුකාභයගේ පාලි කුමරියගේ පියා ගිරිකණ්ඨ ශිව කුඹුරු වගා කළ බව දක්වයි. ඇතැම් විට තමන්ට අයත් ඉඩම්වල මෙම වී වගාවන් සිදු කරන්නට ඇති බව සිතිය හැකි වේ."ඒ ක්ෂත්‍රිය තෙමේ එ කල්හි සියයක් කිරියක පැසුණු ගොයම් කප්වයි"(ම.ව,10:30-31). මෙම කෙත්වතු පරම්පරාවෙන් උරුමවන්නට ඇති බව ද සිතිය හැකි වේ. මේ අනුව අතීතයේ අපේ රටේ සිටි පුද්ගලික ඉඩම් හිමියන් ද, වැව් හිමියන් පිළිබඳව ද රැසකගේ තොරතුරු වංසකථාව හා සෙල්ලිපි අධ්‍යයනය මගින් හඳුනාගත හැකි වේ. ක්‍රිස්තු පූර්ව යුගයේ ශ්‍රී ලංකාවේ ප්‍රදේශ කිහිපයක කරීස (අමුණු 4ක්) සිය ගණන් විශාල කුඹුරු පවත්වාගෙන යනු ලැබූ පෞද්ගලික ඉඩම් හිමියන් කිහිප දෙනෙකු ගැන රසවාහිනිය, සීහළවත්ථුප්පකරණය ආදී මූලාශ්‍රයවල සඳහන් වී ඇත.

ශිලා ලේඛන අනුව පැහැදිලි වන්නේ සාමාන්‍ය ජනයාට ද, උපාසකවරුන්ට ද, පරුමක නම් ප්‍රාදේශීය පාලකයන්ට ද දේපළ හිමි වූ බවයි. මණ්ඩලගම ලිපියට අනුව ග්‍රාමික සාතකගේ පුතා ගණකාධිකාරී නුගුයගේ දුහිතෘ දාරක තිස්සාගේ ලෙණ සංඝයාට ඉදිකරවන ලද බවත් මරගම නම් වූ වැවක් ද කරවන ලද බවත් මෙසේ සඳහන් වේ."ගමික ශතක පුත ගණක නුගස ඣිතය දරක තිශය ලෙණෙ ශගශ පදිටිතේ වපික කරපිත මරගම ම....."(I.C, vol. I, p.44, No:576). හලඹගල ලිපියේ සඳහන් වන්නේ උතුර නැමැත්තා සතුව තිබුණු වැව වස් කාලයේ භික්ෂූන්ගේ ප්‍රයෝජනය සඳහා පූජා කළ බවයි."උතරහ වවි තෙරහ කුම්ය නියතෙ වසවසිකෙ..............."(I.C, vol. I, p.100, No:1228). තෝරමයිලෑව ලිපියට අනුව පුනපිටික වැව හිමි වූ උපාසක විණු පිළිබඳ දක්වා ඇත. "පුනපිටික වවි හමික උපසක විණුහ ලෙණෙ..............."(I.C, vol. I, p.99, No:1217). ගලගමුව ශිලා ලිපිය අනුව අභය රජු වඩ්ඪමාන ගමේ ප්‍රාප්තිය (බද්ද) ද, වැව ද මහා විහාරයේ සංඝයාට පූජා කළ බව දක්වයි. "රඣ අබයෙ දිනෙ පති වඩමනගම මහ-විහරහි ශගශ වාවිච..............." (I.C, vol. I, p.99, No:1216). නා උල්පත ලිපිවල එක් ලිපියක ගාමිණී අභයගේ කුඹුර සංඝයාට දෙන ලද බව දක්වා ඇත. "ගාමිණී අබයෙ කුඹුර සඟ දිනෙ"(I.C, vol. I, p.99, No:1217). ගමිණීවරුන් පමණක් නොව පරුමකවරුන් ද වැව් පූජා කළ බවට සාධක හමුවේ. එරියාව ශිලා ලිපියට අනුව පරුමක යශෝපාලගේ පුත්‍ර පරුමක පාදක විසින් මෙම වැව දිපිගල විහාරයේ සංඝයාට පූජා කළ බව දක්වයි. "පරුමක යහපල පුත පරුමක හදනෙ ඉම වපි දිපිගල විහරහි නියතෙ ශගශ.............."(I.C, vol. I, p.99, No:1225). තෝණිගල ශිලා ලිපියට අනුව පරුමක අභයගේ පුත්‍ර පරුමක තිස්සගේ වැව අච්ඡගිරික තිස්ස පබ්බතයෙහි සංඝයාට පූජා කළ බව දක්වා ඇත."පරුමක අබය පුත පරුමක තිශහ වපි අචගිරික තිශ පවතහි අගත අනගත චතුදිශ ශගශ දිනෙ" (I.C, vol. I, p.82, No:1051). මේ අනුව රජවරු පමණක් නොව සාමාන්‍ය පුද්ගලයින්ට ද දේපළ හිමිව තිබූ බව පැහැදිලි වේ.

ශිලාලේඛන පිළිබඳ දැක්වීමේ දී සාමාන්‍ය ජනයා සතුව පැවති ඉඩම් අයිතීන් ද ඒවා මිලට ගැනීමෙන් ම අන්නයන්ට ප්‍රදානය කළ අවස්ථාව ද දැකගත හැකි වේ. එප්පාවල ශිලාලිපියට අනුව වෙලෙත්මේ මිහිඳු රන් කළං අටකට තම කුඹුරෙහි කොටසක් තවත් අයෙකුට විකුණූ බව දක්වයි. "හවුරුදුයෙහි නිකිමනියැ පුර තිසවැකැ උකුණුහුසු කොට්ටාම් වෙලත් මෙ මිහින්දු අට් කලන්දකට් මට්

විකිණෑ....."(I.C, vol. iii, p.190). කහවනු හාර දහසකට ගාමිණී අභය රජුගේ මවට විකුණූ වැවක් ගැන විලේ වැව සෙල්ලිපියේ සඳහන් වේ. ගලපාත විහාර ලිපියට ද අනුව පිරිසක් විසින් විහාරයට කරන ලද ඉඩම් ප්‍රදානයක් ගැන සඳහන් වේ. "දෙමළ (අධිකාර කහමබල්කුළු මිඳැල්)නා වමහ අප හා අපගේ මැණියන් වහන්සෙ හා අපගේ බෑන මියගුණුබිම් කොදානාවන් හා දෙගලතුරුබිම් විජයනාවන් හා අපගේ නෑ කටුවිත්තා සැතුමබ හා.........වූන් වෙල්ගම්මූළට බද ව සඨධර්ම රාජන්පිරිවනට ඇතුළත් කොටැ රාජසම්මත ඇති වැදාගප් මාබො පිළිම පිහිටුවා අප කැරැ වූ ගල්පාත-විහාරයට......කොටැ මෙමැ විහාරයෙහි වැඩ හිඳිනා වහන්සේවරුන්දට ප්‍රත්‍යය පිණිසැ හා ලු අප සිපරපුර රැ වැ වළන්දා ආ සියම්බලාපය හා මෙහි මැ බද වියළ තැනු සුඹුළුපත් හැල්ල ඇතුළු වූ තැනැකුඹුරු හා මෙහි පොල් පුවක් ඇතුළු වූ කොළවෙස් අය කුසලාවන් නොටැ හා කුන්රාමාශාතතුනාවන්ට රන් ධීලා ගත් බෙම් තොටැ තාවළමට ඇතුළත් ටිගවටු නාගයෙන් විහාරයට පැදුම් දිගින් කුඹුක් හිඳිවූ පොකුණ හා දකුණු දිගින් කළපුව හා පැළදිගින් උඩයාදශපාලයන්ගේ චතුබඩැ පොකුණ හා උතුරු දිගින් නම් සෙට්ටි හිඳු වු පොල්වතු භාගයෙහි....."(E.Z, vol. iv, p.203). යනුවෙන් කළ ඉඩම් ප්‍රදානයක් පිළිබඳව සඳහන් වන අතර මෙම සෙල්ලිපියේ ඇතැම් සාධක අනුව ඇතැම් පුද්ගලයන් තවත් අයෙකුගෙන් මිලට ගත් අවස්ථා ද සඳහන් වේ. එහි සඳහන් *"කුන්රාමාශාතතුනාවන් රන් දිලා ගත්"* යන පාඨය අනුව පැහැදිලි වන්නේ තවලම් නායකයා රන් ලබා දී මිල දී ගත් ඉඩමක් පිළිබඳවයි.

මේ අනුව ඉඩම් මිල දී ගැනීම, ඉඩම් ප්‍රදානය කිරීමට සාමාන්‍ය ජනයාට ද හැකි වූ බව පැහැදිලි වේ. මේ අනුව ඔවුන්ට ද දේපළ පිළිබඳ පෞද්ගලික අයිතියක් තිබූ බව අනුමාන කළ හැකිය. ප්‍රධාන වශයෙන් මෙම ඉඩම් අයිතීන් ආකාර කිහිපයක් යටතේ දැක්විය හැකි වේ.

01. ප්‍රවේණිගත හෙවත් පරම්පරාවෙන් උරුම වූ ඉඩම්.

02. උකස් දිවෙල් අයිතිය හිමි ඉඩම්.

03. රජු විසින් ඉඩමක පමුණු භුක්තිය ද ඇතිව ප්‍රදානය කිරීමෙන් අයිතිය හිමි ඉඩම්.

වශයෙනි. පරම්පාරවෙන් පැවත එන ඉඩම් *"ප්‍රවේණි"* හෙවත් *"පමුණු"* යනුවෙන් හඳුන්වයි. 14 වන ශතකයෙන් පසු *"පමුණු"* යන්න වෙනුවට *"ප්‍රවේණි"* යන පදය වඩා ප්‍රචලිත විය (සිරිවීර, 2002, 263). ප්‍රවේණිගත ඉඩම් ප්‍රධාන වශයෙන් පවුලේ ප්‍රධානියා මියගිය පසු පිළිවෙළින් ඔවුන්ගේ දරු මුණුබුරන්ට හිමි වී ඇත. වසභ රජුට අයත් පෙරිමියම්කුලම් ලිපිය කුල සතක උරුමය පිළිබඳ දක්වා ඇති පැරණිතම සාධකයකි. "කිහලක කනියෙහි පලොනකරක වවිය දකපති මතෙර මජිබක දිනි, බඩකරිය බතකයහ පුති අයිසයිහ නවක නකයහ ලතනගලහි ජිණ පටිසතරිය කමකරනක කොටු අමරතනෙහි කෙතවලක වවිය දකපති තුමහ පිටසතක කොටසහ තිපතිය නහති මජිබිනක සතතනි මෙ දකපතිය සකොටසහි එක කොටසපති" (E.Z, vol. i, p.69, No.6). මෙහි "පිටසතක කොටසහ" යනුවෙන් දක්වා තිබීමෙන් පැහැදිලි වන්නේ එම වැවේ අයිතිය පියාගෙන් උරුම වූ බවයි. මෙහි "මතෙර මජිබක" යනුවෙන් අදහස් වන්නේ *'මත්ස්‍ය භාගය, මාළු ඇල්ලීමෙන් ලැබෙන ආදායම් කොටස'* යන අදහස ද ඉදිරිපත් කොට ඇත (අමරවංශ, 1969, 121). පෙරියකඩු විහාර ගිරි ලිපිය, ගල්වැව විහාර ලිපිය, තිඹිරිවැව ලිපිය යන ලිපිවල ද මතෙර මජිහක භික්ෂූන්ට පූජා කළ බවට සාධක දක්වා ඇත. මේ අනුව එම වැව්වල උරුමය හිමි පුද්ගලයින් මෙම බද්ද අය කරන්නට ඇති බව සිතිය හැකිය. ක්‍රිස්තු වර්ෂ 1 වන සියවසට අයත් කෝක් එබේ ගිරි ලිපිය (I.C, vol.ii, p.120) තලතා කුමරිය තමාට හිමි වූ ප්‍රවේණිගත ඉඩම්වලින්

කොටසක් විහාරයට ප්‍රදානය කළ බව දක්වයි. ක්‍රි.ව 2 වන සියවසට අයත් තිඹිරිවැව සෙල්ලිපියෙහි " අනුලබි" නම් කාන්තාව තම පවුලෙන් ඇයට උරුම වූ වැවේ ආදායම "ගගපවත" නම් විහාරයට ප්‍රදානය කළ බව දක්වා ඇත (I.C, vol.ii, p.186). මෙම සෙල්ලිපි දෙකෙහිම සඳහන් "තුමහ කුල සතක" යන සඳහනෙන් තමාගේ කුල පරම්පරාවේ උරුමය යනුවෙන් කරන්නට ඇති බව සිතිය හැකිය. මොලාහිටිය වෙලේගල ලිපියේ දේවානම්පියතිස්ස මහ රජුගේ මුණුබුරු වූ කුඨකණ්ණතිස්ස රජුගේ වැඩිමල් පුත් අභය රජු විසින් "අතර ගග" නම් ස්ථානයෙහි ගණතකහ නම් ඇළ පිළිපවත විහාරයෙහි භික්ෂු සංඝයාට පූජා කළ බව දක්වයි. "දෙවනපිය තිස මහරජ - මරුමණක කුඩකණ රජහ ජෙට පුතෙ රජ අබයෙ අතරගගහි ගණ-තකහ අඩි පිලිපවත විහාරහි බිකු සගය................." (E.Z, vol.iii, p.153). මෙම "අතරගගහි" යනුවෙන් අදහස් වන්නේ මහවැලි හා අඹන් ගඟ අතර බව ගෛගර්ගේ අදහසයි. ගං දෙක අතර පිහිටි අන්තරාගඞග පෙදෙස බව පරණවිතාන මහතාගේ අදහසයි (අමරවංශ හිමි, 1969,116). ඒ අනුව දේවානම්පියතිස්ස රාජ්‍ය කාලයේ සිට මෙම ප්‍රදේශ ඔවුන්ට හිමි වූ පාරම්පරික ඉඩම් බව සිතිය හැකි වේ. පවුලකට අයත්ව තිබූ ලෙන් පිළිබඳව සාධක ශිලා ලේඛන මඟින් හමුවේ. මේ අනුව වෙස්සගිරි ලිපිවල එක් ලිපියක "ගොණුතර කලහ" ලෙස දක්වා ඇත්තේ සෝණුත්තර පවුල යන අර්ථය දක්වයි. ඒ අනුව එම පවුලේ මුණුබුරෙකු වූ සුමනගේ පුත් සෝණුත්තරගේ ලෙනක් පිළිබඳව දක්වා ඇත. ප්‍රවේණිගත දේපළ පිළිබඳ වැදගත් සාධකයක් ලෙස මෙය පෙන්වා දිය හැකිය. ඊට හේතුව ඔවුන් සාමාන්‍ය පවුලක පුද්ගලයන් වීමයි. "ශොණුතර කුලහ මරුමකනෙ සුමනහ පුතෙ ශොණුතර(හ) ලෙණෙ........."(E.Z, vol.i, p.10). දෙවනගල ශිලා ලිපියේ ද නගරගිරි කිත්තිට පිරිනැමූ ප්‍රවේණි ඉඩම පිළිබඳව සඳහන් වේ. "කිත්නුවරගලුන්ට හිරිසන්ද පවත්නා (තෙක් සිටින) පරිද්දෙන් මෙග(ලැ) කොටාදුන් මලබටුව හා....හා කිත්සෙන් පවුයෙන් බිජුවට දොළොසමුණු දෙපැළක් ඇතුළු වැ දෙයාළක් පමුණු කොට දුන්නේයි" (E.Z, vol.iii, p.321). ලිපියේ සඳහන් අයුරින් පමුණු ගම්වල වපසරිය අමුණු 52, පැළ 2ක් වේ.

මේ අනුව ප්‍රවේණි හෙවත් පමුණු ඉඩම් පරාක්‍රමබාහු රජු විසින් ඔහුට ප්‍රදානය කරන ලදී. නිශ්ශංකමල්ල රජු විජය නම් නිලධාරියෙකුට ද මෙවැනි ඉඩමක් ප්‍රදානය කර ඇත. එම ඉඩම් ද මෙවැනි ඉඩම් ලෙස සැලකිය හැකි වේ (E.Z, vol.v, p.203). ක්‍රි . ව 1458 පමණ අයත් මඩවල ශිලාලිපියෙහි "පරමණයා" නම් කම්මල්කරුට පිරිනැමූ "පමුණුව" ඔහුගෙන් පසු ඔහුගේ පුතෙකුට හිමිවිය යුතු බව දක්වා ඇත. " මඩවළ කුඹුරු බිජුවට සමුණ හා මෙහි බද ගම්මුදල ගස කොළ වල්පිට ඇතුළු වූ තැන් සිද්දාවුලෙල ආචාරි පරමණයාට ප්‍රවෙණිට සලස්වා මෙකු පුත් සුරියාට ප්‍රවෙණි සැලැස්මට ඉර සඳ ඇති තෙක් පවතින ලෙසට සලස්වා........." (E.Z, vol.iii, p.239) යනුවෙන් පරම්පරා උරුමය පිළිබඳ දක්වා ඇත. රජුට හිතවත් හා යුද්ධවල දී දක්ෂතා දැක්වූ පිරිසට ද රජු විසින් ඉඩම් පිරිනැමූ බවට සාධක හමුවේ. එනම්, ගුල්පිටි බුත් නැමැත්තා යුද්ධයේ දී දක් වූ දස්කම් නිසා ඔහුට ඉඩම් ප්‍රදානය කළ බව සාහස්සමල්ල රජුගේ කෙවුල්ගම ශිලා ලේඛනයේ සඳහන් වේ. "ගුල්පිටි බුත් පාඹුල්ලේදරුවන් රාජපක්‍ෂපාත වැ ශස්ත්‍රප්‍රහාර ලදින් කළ දස්කමට මෙවනු මුත්හස පටන්.......පමුණු කොට ලියා දුන් නියායි" (E.Z, vol.iii, p.233-234). මේ අයුරින් ලබා දුන් ඉඩම් සමහර විට රජුට පෞද්ගලිකව අයත් නොවූ ඉඩම් විය හැකිය.

පමුණු ලබන්නට නම් ඉඩමේ අයිතියට පුළුල් හිමිකමක් ලැබී තිබුණි. එයින් බදු හෝ ආදායම් රජයට ලබා නොගත්ත ද ඇතැම් අවස්ථාවල රෝහල් හෝ විහාරයකට හෝ තම දේපළ (පමුණෙහි)

ආදායමෙන් කොටසක් ලබා දීම සිදු කළ බවට සාධක ශිලාලේඛන මගින් හමුවේ. "උදා මහාපාණන් වහන්සෙ මහවෙහෙරැ ඇත් වෙහෙරට් කැරුණු හසැ කිරි අමුණබා දී වළඳනු කොට අ(ග්) බො මුගයින් වරදාණන්ට ගෙව්හසින් පමුණු කොට වදාළ මහමිණි ලැබ්(මිහිආවූ)............"(E.Z, vol.iv, p.188). ඒ අනුව අභයගිරි විහාරයට වාර්ෂිකව තෙල් ප්‍රමාණයක් සැපයූ අතර තවත් අයෙක් මහා විහාරයට සතර අමුණක අස්වැන්නෙන් වී අමුණක් සැපයි ය යුතු බව ගොන්නෑව ලිපිය දක්වයි.

ඉඩම් පිළිබඳ "උසස්ම හිමිකම" ඇති පමුණුලාභීන්ගේ නැතිනම් ප්‍රවේණිය හිමියන්ගේ "අයිතිය" පවා පූර්ණ නොවන බව මෙම කරුණු මගින් පැහැදිලි වේ. තවත් අයෙකුගෙන් මිල දී ගැනීමෙන් ද කිසියම් කෙනෙකුට ඉඩම් හිමිවිය හැකි වේ. මෙය සාමාන්‍යයෙන් ඉඩම් හිමිවීමේ නැතිනම් සාමාන්‍ය ජනයාට ඉඩම් අයිතීන් ලැබෙන දෙවන අවස්ථාවයි. එප්පාවල ශිලා ලේඛනය මීට නිදසුන් සපයයි. "උකුණුහුසු කොට්ටාම් වෙලත් මෙ මිහින්දු අට් කලන්දකට් මට් විකිණෑ තිබූ ගලම්බුරු කැරැයෙහි එක් පයක් ඉසා මා අතින් විපොලියට්දුන් දෙකළන්දක් ඇතුළු වැ දසකළන්දක් රන් ප(ම)ගුලු අරැම පිළිම ගෙහි................."(E.Z, vol.III, p.188). මේ අනුව වෙලත්මේ මිහිඳුගේ ඉඩම උකුණුහොසු කොත්තා නම් අය මිල දී ගත් පසු එය පසුව සඳහන් පුද්ගලයන්ගේ පමුණු ඉඩමක් විය. තමා කැමති පරිදි උකුණුහොසු කොත්තා විහාරයකට ප්‍රදානය කළේ එම ඉඩම පිළිබඳ පූර්ණ අයිතිය වෙලත්මෙ මිහිදුගෙන් පසු ඔහුට හිමි වූ බැවිනි.

උකස් භුක්ති ක්‍රමය ද ඉඩම් භුක්ති අතර දක්නට ලැබේ. ඉඩමක් උකසට ගන්නා පුද්ගලයා පොලිය වෙනුවට ඉඩම් භුක්ති විඳීමේ ක්‍රමය උකස් භුක්ති ක්‍රමය ලෙස හඳුන්වයි. නියමිත කොන්දේසි මත උකසට බැඳී සිටින පුද්ගලයාත් කටයුතු කළ යුතුවිය. උකස් කරන්නා විසින් යම් වගාවක් කර ඇත්නම් උකස් ඉඩම් ලබාගන්නා පුද්ගලයාට එය ඉල්ලීමට අවසර නොලැබුණි. ඒ කන්නය නැතිනම් වගාව නිමවනතුරු සිටීම සිදු කළ යුතුය (කොඩ්රින්ටන්,1938,19). කළුදිය පොකුණ ශිලා ලිපිය මීට නිදසුන් සපයයි. "පණගම (අතුල්) මෙතුවාක්.....මෙතුවාක් තන්හි.......දියවන් (කුඹු)ර් *උකස් පමුණු* පාට්ට කැරැ" (E.Z, vol.III, p.264) යනුවෙන් මෙහි සඳහන් වී ඇති "උකස් පමුණු" යන්නෙන් පමුණු ඉඩම් ඉඩම් උකසට තැබීම අදහස් වන්නට ඇති බව විද්වතුන්ගේ අදහසයි. 9 හා 10 ශතවර්ෂයට අයත් ශිලාලිපිවල මෙය සඳහන්ව ඇති අතර ඊට පෙර සිට මෙම භුක්ති ක්‍රමය පැවතෙන්නට ඇති බව විශ්වාස කරනු ලබයි. සද්ධාතිස්ස රජුගේ කාලයේ දී අනුරාධපුරයේ විසූ දුප්පත් ගොවියෙකු කහවනු අටක් ගෙවා වපසරිය අට අමුණක් පමණ වූ භූමිභාගයක් මිලට ගන්නා ලද බව කියන පුවතක් සීහළවත්ථුප්පකරණයේ දක්වේ (සීහළවත්ථුව, 2001, 121). යුද හමුදා කඳවුරක විසූ සෙබළුන් පිරිසක් විසින් එහි පිහිටා තිබූ විහාරයක කැමියන් අතින් සඟ සතු මුදල් ලබාගනිමින් ඒ කඳවුරට අයත්ව තිබූ කුඹුරු කිහිපයක් කහවණු අසූව ගණනේ විකුණා ඇත (E.Z, vol.v, pp.115-116). මේ ආකාරයේ ඉඩම් ගනුදෙනුවක් ගැන එප්පාවල පුවරු ලිපියේ ද දක්වයි. සාමාන්‍ය පුද්ගලයන් දෙදෙනෙකු අතර මෙම උකසට ගැනීම සිදුව ඇත (E.Z, vol.III, p.190). මේ අනුව උකුණුහුසු කොට්ටා වෙලත් මෙ මිහිඳු (රන්) කලන් අටකට විකුණූ තිබුණු "ගලම්බුරු කැරය" නම් කුඹුර පිළිබඳව මෙහි දක්වා ඇත. මේ අනුව ඉඩමක් උකසට ගන්නා පුද්ගලයා පොලිය වෙනුවට ඉඩම් භුක්ති විඳීමේ ක්‍රමයක් ද තිබුණි.

අඳ භුක්ති ක්‍රමය නමින් ද ඉඩම් භුක්ති ක්‍රමයක් පැවතුණි. නමුත් 13 වන සියවසට පෙර මෙම භුක්ති ක්‍රමය ගැන සාක්ෂි අඩුය. වගාවන් වෙනත් අය යටතේ වගා කරගැනීම ප්‍රචලිත වීම සමඟ මෙම ක්‍රමය

භාවිතාවන්නට ඇත. සිරිවීර මහතා දක්වන්නේ "තුනේ අඳේ" යන පූජාවලී පාඨය අනුව අස්වැන්නෙන් තුනෙන් එකක් අඳ ලාභියාට හිමි වූ බවයි (සිරිවීර, 2002, 266). "අඳ පරවේණි" ක්‍රමය ඉන්පසු ඇති වන්නේ මෙම අඳ භුක්තියේ විකාශනයක් ලෙසය.

මීට අමතරව දිවෙල් හෙවත් සේවා භුක්ති ක්‍රමයක් ද ඉඩම් භුක්ති ක්‍රමය අතර විය. මෙය පැරණි හා මධ්‍යතන ඉඩම් භුක්ති ක්‍රමයේ ප්‍රචලිතව පැවති ක්‍රමයක් විය. විශේෂයෙන් ඉඩම් අයිතිය රජු විසින් පවරා දෙන අවස්ථා ද දක්නට ලැබේ. මෙම දිවෙල් හෙවත් සේවා භුක්තිය වෙනුවෙන් ඉඩම් රජු විසින් ප්‍රදානය කළ අවස්ථා රැසක් දක්නට ලැබේ. මෙසේ ඉඩම් ප්‍රදානය කිරීමේ දී ඔවුන්ට එකී ඉඩම් හිමිකර දී ඇත්තේ පමුණු භුක්තිය ද සහිතවය. ඉන්පසු ඉඩම ප්‍රධානලාභියාගේ පෞද්ගලික අයිතියක් බවට පත්වේ. එසේ නැතිනම් රජු රජයේ නිල සේවා සැපයීම හෝ ද්‍රව්‍යමය සේවා සැපයීම වෙනුවෙන් වැටුප් වෙනුවට ඉඩම් ප්‍රදානය කිරීම සිදු කළහ. දිවෙල් ඉඩම් වර්ග දෙකක් දක්නට ලැබුණි. එනම්, දිවෙලක් ලබන්නට එකී ඉඩම්වලින් රජයට හිමි වූ බදු ලැබීමේ අවසරය පළමු ක්‍රමයයි. බද්ද මෙන්ම ආදායම දෙකම දිවෙල් ලාභියාට ප්‍රදානය කිරීම අනෙක් ක්‍රමයයි. ලාභියාගේ සේවා සැපයුම අවසන් වූ පසු ඉඩම රජයට භාරදීම සිදු කළ යුතුවිය. මෙම දිවෙල් ලාභීන්ට මෙසේ ලැබෙන ඉඩම් විකිණීම, උකස්කිරීම, පැවරීම හෝ අන්සතු කිරීම සිදු කළ නොහැකි විය (ඉන්‍ද්‍රකීර්ති, 2002, 266). සේවා දිවෙල් හිමිවීම රජමාලිගයට විවිධ සේවා සැපයීම මත ලැබුණු අතර ශිලා ලිපි මෙන්ම සාහිත්‍ය මූලාශ්‍රයන් ද ඊට නිදසුන් දක්වා ඇත. මෙම භුක්තිය රජුගේ හෝ ඉඩම් හමියාගේ හෝ කැමැත්ත පරිදි දිවෙල් ලබන්නා ගේ ජීවිත කාලය අවසානය දක්වා පැවතුණි. යම් අවස්ථාවක රජු උදහස් වූ විට හා දිවෙල ලැබූ තැනැත්තා කොන්දේසි කඩකළ විට හෝ යම්කිසි වරදකට අසු වූ විට පමණක් දිවෙල් ඉඩම් ආපසු පවරා ගැනීම සිදු කළ හැකිය. මීට නිදසුන් ජේතවනාරාම පුවරු ලිපියෙන් හමුවේ."මෙහෙකරුවන්ගේ වරයාලෙන් වැඩි උපකරණයක් තුබුව අතැ දිවෙල් ගෙන නෙර්නා ඉසා" (I.C, vol.v, No.65). නමුත් විහාරවලට පූජා කරන ඉඩම් නැවත රජයට පවරා ගැනීම සිදු නො කළහ. රජවරුන් විසින් ප්‍රදානය කරනු ලබන පමුණු ඉඩම් හිමියන්ට යම් කොන්දේසිවලට යටත් වීමට සිදු වූ අවස්ථා ද දක්නට ලැබේ. පොළොන්නරු රාජසභා ටැම් ලිපියේ රජු විසින් "රක්" නම් වෛද්‍යවරයාට පමුණු ඉඩමක් ප්‍රදානය කර ඇත්තේ නිතිපතා ආරෝග්‍යශාලාවකට ඉඟුරු පැලක් බැගින් සැපයීමේ කොන්දේසිය මතයි. "වෙද හලට් හවුරුදු හවුරුදු (පතා බඳ්)දට් සර් අඩ්මානා ගන්නා ලහසුයෙන් එක් පැළක් සුද් හිඟුර් දි වළන්දනු කොට් ඉසා..........."(E.Z, vol.Iv, p.34). මෙම ලිපියේ ම සඳහන් වන්නේ "රජු විසින් කැමැත්තෙන් ම මේ ඉඩම පිළිවෙළින් (බුක්ති විඳිය හැකි) පමුණුවක් බවට පත් කරන ලෙසට අපට දන්වන ලදී" යනුවෙනි. මේ අනුව රජු පරම්පරාවෙන් පරම්පරාවට උරුමවන අයුරින් එය පවරා ඇත. ගොන්නෑවේ දේවාල ලිපියට අනුව ද රජුගෙන් පමුණු ලත් අය කුඹුරෙහි අස්වැන්නෙන් කොටසක් මහාවිහාරයට දිය යුතු බව දක්වයි. "උදා මහාපැණන් වහන්සේ මහවෙහෙරැ ඇත් වෙහෙරට් කැරුණු හසැ කිරි අමුණබාදි වළඳනු කොට අ(ග්)බො මුගයින් වරදාණන්ට ගෙට්හසින් පමණු කොට වදාළ..........." (E.Z, vol.Iv, p.189).

පමුණු දීමේ ක්‍රමය පිළිබඳ අනුරාධපුර යුගයේ සිට කෝට්ටේ යුගය දක්වා ශිලා ලේඛන මගින් තොරතුරු ලබාගත හැකි වේ. නිශ්ශංකමල්ල රාජ්‍ය කාලයේ දී රජු විසින් සිය ඇමතිවරයෙකුට ප්‍රදානය කළ පමුණු ඇමතිවරයාගේ පරම්පරාවට අයත් විය යුතු බව දක්වා ඇත. "......කාලිංග වංශයට මැ දස්කම් කොට ආ හෙයිනුත් මෙ කළ දස්කමට තුංගභද්‍රා ඇළ වියලෙන් පමුණුවක් හා රන්මඩවතුරෙන් පමුණුවක් හා

අන් මින්සුන් සතු වූ හෙයින් විකුට ගත් යක්තුඩු කුඹුර හා දියදඩ නුදුන් තුංගභද්‍රා ඇළ ආ තැන පටන් අට කිරියක් හා තමන් වළඳනා තනතුරට පමුණුවක් ද පවරා මෙකුන් ගැති සිය ගොත් එන්නවුන්හට දු නෑයනට දු දෙන මුත් අපත්තුන්ට දී මෙ සැලසුණු සම්පත් අමාර්ගයෙ නොයවා පරගෘහිත කල ගලවා හැරියන් විජය කුලය හා මතු නෑ වන පරිද්දෙන් පිහිටුවා වදාළ සෙයෙකැ......"(I.C, vol.vI, p.72). ඇතැම් අවස්ථාවල රජු විසින් පමුණු වශයෙන් පවරන ලද ඉඩම් පරම්පරාවෙන් පිටකෙනෙකුට පැවරීම සිදු නොකළ යුතු බවට ද සාධක හමුවේ. පෙරියසේනාවත්ත පුවරු ලිපියේ,"පරම්පරාවෙන් නො තොරො වළඳන් මිසැ සෙස්නට් නො දෙනු කොට්....................." (E.Z, vol.vI, p.194) යන සඳහනෙන් බුද්මහළුන්ට පමුණු වශයෙන් දුන් ඉඩම් පහක් පිළිබඳ දක්වා ඇත. පමුණු ලද්දන්ගේ ඉඩම් මරණින් පසු ඔවුන්ට පැවරී තිබූ ගම්බිම් ආදිය ඔවුන්ගේ දරු මුණුබුරන්ට පැවරීම අනිවාර්ය සිරිත වූවත් රජු විසින් නැවතත් තහවුරුකොට පවරා දීමේ සිද්ධියක් ශිලාලේඛන මගින් තහවුරු වී ඇත."...........අඹදරු මුණුබුරණට් වත්හිමියන් වහන්සේ අත්තාණිය වැඩ හිඳ මාතුරයන් මෙකු දරුවන් පරපුරුවෙ වදාළ එක් තැන් සමියෙන් පහන් හිඳ්වා රට් නවැතැ දෙන්නට්වදාළෙන්........"යන සඳහන අනුව පැහැදිලි වේ. මේ නිසා පරම්පරාවට අයත් ඉඩම් නැවත රජු පවරා ගැනීම සිදු නොකළ නමුත් මෙසේ පමුණු ලද පුද්ගලයින් යම් බරපතල වරදකට චෝදනා ලැබූ අවස්ථාවන්වල දී එම ඉඩම රජු විසින් රජයට පවරා ගැනීමට කටයුතු කළ අවස්ථා ද දක්නට ලැබේ. පොළොන්නරු රාජසභා ටැම් ලිපියේ, "මෙ පමුණු රද් උදහසිනුද් රදොල් කොට් නොගන්නා ඉසා....."යනුවෙන් දක්වා ඇත. පළමුවන විජයබාහු රජුට අයත් පනාකඩුව තඹ සන්නසේ සඳහන්, "මෙකුන් දරුමුනුම්බුරන් ච මෙකුන්ගෙ අන්වය ආවු සෙ දඩ මුඩු ගතැයිතු වරදෙකැ බසින් පටවා කරන දෑහැවිල්ලෙන් මුත් දඩ මුඩු නො ගන්නා ච දෑහැලා නො පටනු ච දිවි දී නො මුන්නා දොසයකුදු කළ තුන්වරක් දක්වා සමා කරනු පෙත් පමුණු නොගන්නා කොට්..............."(E.Z, vol.v, p.1) යන නිදසුන් අනුව පැහැදිලිවන්නේ පරම්පරාවට ප්‍රදානය කළ ඉඩම් එම ප්‍රවේණිය ලද පුද්ගලයින් විසින් වරදක් කළ විට අහිමිව ගිය අවස්ථා තිබුණු බවයි. මෙම ඉඩම් භාෂිතයේ දී පමණක් නිදහස් භුක්ති ලෙස අර්ථ නිරූපණය කළ හැකි බව කොඩ්රින්ටන් වැනි විද්වතුන් පවසන්නේ උක්ත දැක් වූ නීති රීති නිසා විය හැකිය. මෙම නීති රීති හෝ සීමා දක්නට ලැබෙන්නේ රජ කෙනෙකුගෙන් ලත් පමුණු ඉඩම් සම්බන්ධයෙන් පමණක් බවත් රජු විසින් පමුණු වශයෙන් ඉඩම් ප්‍රදානය කරන බොහෝ අවස්ථාවල දී මෙවැනි සීමාවන් දක්නට නොමැති බව ද පැහැදිලි වේ.

බොහෝ අවස්ථාවල මෙම පමුණු ඉඩම් ප්‍රදානය කරනු ලැබුවේ රජයේ නිලධාරීන්ට හෝ රාජ්‍ය අනුග්‍රහය ලද විහාරාරාම වෙනුවෙන් හෝ භික්ෂූන්ගේ ප්‍රත්‍යන් සඳහාය. නමුත් මෙසේ රජයෙන් පවරා දෙනු ලැබූ ගම් බිම් සඳහා අනුරාධපුර මුල් භාගයේ පමුණු හෝ දිවෙල් යන පද භාවිතයට ගත් බවක් නොපෙනේ. අනුරාධපුර අවසාන භාගයට අයත් කාලයේ මෙය භාවිතයට ගත් බවට සාධක ශිලා ලේඛන මගින් අනාවරණය කරගත හැකි වේ (E.Z, vol.I, p.44, E.Z, vol.II, pp.17). "රජ්කොලෙන් බහා බුජ් සස්නෙහි අනුසසැ බැඳැ දුන් පමුණු උදහසැ නොගන්නා ඉසා..............."(E.Z, vol.I, p.44). මෙසේ ප්‍රදානය කරන ලද පමුණු ඉඩම් අතර කිසිඳු කොන්දේසියක් නොමැතිව ඉඩම් ප්‍රදානය කළ බවට සාධක ශිලා ලේඛන මගින් හමු වේ. එනම්, කොට්ටංගේ ගිරිලිපි දෙක (E.Z, vol.Iv, p.87) හා තවත් සෙල්ලිපි කිහිපයක් මීට නිදසුන් දක්වන අතර සාහස්සමල්ලගේ සෙල්ලිපිය ද ඒ අතර වේ. සාහස්සමල්ලගේ ශිලා ලේඛනය මතු රජ දරුවන් විසින් ද ආරක්ෂා කළ යුතු බව දක්වයි. මේ අනුව ඉඩම ලද පුද්ගලයාගේ නීත්‍යානුකූල හිමිකම රජය විසින් ම තහවුරු කර දුන් බව පැහැදිලි වේ. "හිර

සඳ පමුණු කොටැ ලක්විජයසිඟු සෙනෙවි අබොනාවන්ට දී වදාළ ගම්වර හා පරිවාර හා සියලු සම්පත්තියට මතුවන රජදරුවනුදු තමතමන්ට දස්කම් කළවුන් රක්‍ෂා කිරීම........"(E.Z, vol.II,pp.224-226). කොට්ටංගේ පළමු ගිරි ලිපියේ ලෝකේශ්වර නම් රජු විසින් ලෝකේඅරක්මෙනාට "කළම්" නම් පමුණු ඉඩමක් ප්‍රදානය කළ බව දක්වයි. මෙහි දෙවන ලිපියේ "කළම්" නම් පමුණු ගමත් තවත් ඉඩම් කිහිපයකුත් තෙර නමක් සංඝයාට ප්‍රදානය කළ බව සඳහන් වේ. "විල්ගම්මුලැ අභය........මහතෙරුන්වහන්සේ තමන්වහන්සේගෙ මෙ කළම් පමුණුවත්.........වත් උඩුසැළ ගම්සබාවසටවත් පින් පිණිස සතරදිගින් වඩන මහාසංඝයාවහන්සෙ සන්තක කොට සිවුපසයට ලූසේ....." (E.Z, vol.Iv,p.89). මේ අනුව මෙම විල්ගම්මුල අභය තෙරට මෙම "කළම්" ඉඩම හිමි වන්නට ඇත්තේ පරම්පරාගත උරුමයෙන් බව පැහැදිලි වේ. මෙහි ඇති විශේෂත්වය වන්නේ කිසිදු කොන්දේසියකට යටත්ව නොතිබීමයි. I වන පරාක්‍රමබාහු රජුගේ දෙවනගල ශිලා ලේඛනය ද මෙවැනි ලිපියකි.

ඇතැම් අවස්ථාවල සාහිත්‍ය මූලාශ්‍රයවල ද රජවරු මෙසේ ප්‍රදානය කළ ඉඩම් පිළිබඳ සාධක දක්වා ඇත. පූජාවලියේ දක්වන්නේ II වන පරාක්‍රමබාහු රජු විසින් දේවපතිරාජයනට දෙල්ගස් නම් ග්‍රාමය ආදී වූ නොයෙක් හිමි පමුණු ප්‍රදානය කළ බවයි (පූජාවලිය, පි.797). මෙහි දී මහාවංසය දක්වන්නේ මෙය කුල සන්තක ගම් කිහිපයක් බවයි (මහාවංසය, 86:53-54). මෙම "කුලසන්තක" යනු පරම්පරාගත ඉඩම්ය. ඒ අනුව පරම්පරාගත නැතිනම් ප්‍රවේණි ඉඩම් කොන්දේසි විරහිතව රජු ප්‍රදානය කළ බව දක්නට ලැබේ. මේ අනුව පැහැදිලිවන්නේ රජු විසින් ප්‍රදානය කරන ලද ඇතැම් පමුණු ඉඩම් සඳහා පූර්ණ අයිතිවාසිකමක් එම ඉඩම හෝ දේපළ ලද තැනැත්තා සතු වූ බවයි. මේ නිසාම එම ඉඩම් "හිමි පමුණු" නැතිනම් "ඉර හඳ පමුණු" යනුවෙන් ද හඳුන්වා ඇත. සෙල්ලිපිවල ද මේ බව සඳහන් කර ඇත. "හිර් සඳ් පමණියෙන් පවත්නා කොට් බුද්ගමු වෙහෙර පස්කැමිය මො එක්සෙවැ රන් පොලී ගෙන බත් දෙනුවුම්හ" (I.C, vol.v, pt.IIINo.99) යනුවෙන් දක්වයි. කිත්නුවර ගල් සෙනෙවියාගේ සාර්ථක බුරුම ආක්‍රමණය හේතුවෙන් ඔහුට ගම් බිම් ප්‍රදානය කර ඇත්තේ "හිරි සඳ පවත්නා තාක් සිටිනා පරිද්දෙන්" (I.C, vol.vI, p.43,No.15). බව දක්වා ඇත. ඇතැම් සෙල්ලිපිවල "............කිතමබව හට් හසින් පමුණු කොට්........" (E.Z, vol.II,p.16) යනුවෙන් සඳහන් කර ඇති අතර මේ අනුව ගම් බිම් හෝ දේපළ ප්‍රදානය කිරීමේ දී රජු හංස රූපය සලකුණු කර දුන් බව පැහැදිලි වේ. කෝට්ටේ යුගය වන විට රජු හංස රුව සලකුණු කරවා ජනයාට වස්තු ප්‍රදානය කළ අවස්ථා ද දක්නට ලැබේ. එසේනම් රජු විසින් ප්‍රදානය කරන ලද ඉඩම් සඳහන් ලේඛනවල ඉර හඳ හෝ හංස රුව සලකුණු කරවා කරවා පරම්පරාවෙන් පරම්පරාවට උරුම කරදුන් බව පැහැදිලි වේ. මේ සඳහා භාවිතා කළ තවත් නමක් වන්නේ "බඹදෙයින්" යන්නයි. මජ්ඣිම නිකාය වැනි මූලාශ්‍රය මෙය අර්ථ ගන්වා ඇත්තේ " සම්පූර්ණයෙන් අත්හල පරිත්‍යාගය" යනුවෙනි (ද සොයිසා. ඒ. පී, මජ්ඣිම නිකාය අටුවා (සිංහල පරිවර්තනය) II, පි.345). vවන කාශ්‍යප රජුගේ මයිලගස්තොට ටැම් ලිපියේ මිහිඳු ඈපාණන් විසින් එහි පිහිටා තිබූ පිරිවෙනකට පිදූ කපුගම පවරා දෙනු ලැබ ඇත්තේ බඹදෙයිනි "හෙට්හස් රද්පමණියෙන් බමදෙයට් දුන්" (I.C, vol.v, p.374,No.114) යනුවෙන් දක්වයි. මැදඋල්පොතින් හමු වූ ටැම් ලිපියේ දක්වා ඇත්තේ අන්තාණිහලක සේවය කළ මෙහෙකරුවනට ඉඩම පවරා දී ඇත්තේ බඹදෙයින් වළඳනු සඳහා බව දක්වයි. "අන්(තා)ණිහල මෙහෙයුතු පුනපුනා තොප රට්හි ආවූ එක් සෙණක් හුලු පනාවැලි

කරුවන් බමබදෙයෙන් වළඤවනු කොට් ඉසා............"(E.Z,vol.Iv, p.56). මීට අමතරව මහාවංසය, රසවාහිනිය වැනි මූලාශ්‍රයවල ද ඇතැම් පාලකයන් "බ්‍රහ්මදෙය්‍ය" කොට පවරන ලද ගම්බිම් පිළිබඳ සඳහන් කරයි. ඉර සඳ පමුණු, බ්‍රහ්මදෙය්‍ය පමුණු හා නැවත රජයට පවරා දෙන යන අර්ථ ගැන්වෙන බව මින් පැහැදිලි වේ.

යම් යම් අවස්ථාවල ප්‍රදානය කළ දේපළ විවිධ හේතු පදනම් කරගෙන නැවත රජයට පවරා ගත් අවස්ථා ද ශිලා ලේඛන සාධකවලින් පමණක් නොව සාහිත්‍ය මූලාශ්‍රය කරුණු අනුව ද පැහැදිලි වේ. ධාතුසේන රජු ද්‍රවිඩයන්ට පක්ෂපාතී වූ සිංහල ප්‍රධානීන් සියලු දෙනාට අයත් කුල ගම් උදුරාගත් බව දක්වයි (මහාවංසය, 38:38,39). I වන විජයබාහු රජු පොළොන්නරු රාජධානී සමයේ දී විහාරාරාම සන්තක වූ භෝගගාම උදුරා ඒවා සිය සේවකයන්ට ප්‍රදානය කර ඇත (මහාවංසය, 61:53,54). මේ අනුව පැහැදිලිවන්නේ රජු සතු ඉඩ කඩම් නැතිනම් ප්‍රවේණිගම් රජුට පක්ෂපාතීත්වයක් දක්වන හා රජුට අනුග්‍රාහය දක්වන භික්ෂූන්, විහාරාරාම, පාලක ප්‍රධානීන්ගේ ක්‍රියාකලාප අනුව එහි නීත්‍යානුකූල උරුමය වෙනස්වන්නට ඇති බවයි.

ඉඩම් පරම්පරාවෙන් වූ උරුමය ඇතිව හෝ වෙනත් අයකුගෙන් මිලට ගැනීමෙන් හා රජුගේ පමුණු භුක්තිය සහිතව ප්‍රදානය කරන ලද ඉඩම් ආදී වශයෙන් සාමාන්‍ය ජනයාට දේපළ සම්බන්ධව අයිතියක් ලබා දී ඇති බවයි. මූලික වශයෙන් ම පැහැදිලිවන්නේ පාලන තන්ත්‍රයේ හෝ රජුගේ දැඩි බලපෑමකින් තොරව එම දේපළ පරිහරණය ඔවුන් සිදු කළ බවයි.

II. පැවිදි පක්ෂයට අයත් ඉඩම්

සාමාන්‍ය ජනයාට පමණක් නොව පැවිදි නැතිනම් පූජ්‍ය පක්ෂය සඳහා ද දේපළ සඳහා නීත්‍යානුකූල උරුමයක් තිබූ බවට සාධක ශිලා ලේඛන හා සාහිත්‍ය මූලාශ්‍රයවලින් හඳුනාගත හැකිය. විශේෂයෙන් 8 වන සියවසින් පසු කාලයේ ශිලා ලේඛන රැසක විහාර දේපළ සඳහා පවරන ලද ආර්ථික මෙන්ම අධිකරණ වරප්‍රසාදයන් පිළිබඳ තොරතුරු දක්නට ලැබේ. මෙහි ඇති විශේෂත්වය වන්නේ විහාරාරාම සඳහා වූ රාජ්‍ය නිලධාරීන්ගේ බලපෑම සීමා සහිත වීමයි. ක්‍රි. පූ යුගයේ සිට භික්ෂූන් සතු වූ දේපළ පිළිබඳ තොරතුරු හමුවේ. විශේෂයෙන් ගිහියන් විසින් ලෙන් හා වැව් අමුණු කෙත්වතු ආදිය භික්ෂූන්ට පූජා කළ බවට සාධක රැසක් පූර්ව හා අපර ශිලා ලේඛන මගින් අනාවරණය කරගත හැකි වේ. නමුත් ජනගහන වර්ධනය හා ශිෂ්ටාචාරවල වර්ධනයත් සමග එක් එක් භික්ෂූන්ට හිමි ව තිබූ ඉඩකඩම්, වැව්, අමුණු ආදිය භික්ෂූන් පිරිසකගේ පරිභෝජනය සඳහා වෙන් වූ ආකාරය දැකගත හැකිය. එය පසු කාලයේ විහාරස්ථානයන් හා නිකායන්වල නීත්‍යානුකූල හිමිකමට යටත් වනවා දක්නට ලැබුණි. මෙසේ විහාරස්ථාන හා නිකායන් වටා දේපළ ඒකරාශී වීම පොදු අයිතියෙන් මිදී පෞද්ගලික අයිතීන් වර්ධනය වීමට බලපෑ බව පැහැදිලි වේ. භික්ෂූන්ට හෝ විහාරස්ථානයකට නැතිනම් නිකායකට දේපළ හිමි වූයේ බොහෝ අවස්ථාවල රජු හෝ සාමාන්‍ය ජනයාගේ පරිත්‍යාග හෝ පූජා කිරීම්වලිනි. මුල් යුගයේ එනම් ක්‍රි. පූ යුගයේ දී වාරි කර්මාන්ත දියුණුව පැවති බැවින් විශාල වශයෙන් විහාරාරාම සඳහා ඉඩම් ප්‍රදානය කිරීමක් සිදු විය.

පූර්ව බ්‍රාහ්මීය ශිලා ලිපි අනුව ද බොහෝ අවස්ථාවන්වල දී ගිහියන් විසින් භික්ෂූන්ට ලෙන් පූජා කළ බව, වැව්වල ආදායම පූජා කළ බව හා නොයෙකුත් පුද පූජා කළ බව දක්වයි. කාන්තාවන් ද තම ශ්‍රද්ධාව ප්‍රකාශ කිරීම පිණිස කෙත්වතු වැව් ගම්බිම් ආදිය විහාරාරාමවලට පූජා කිරීමටද පෙළඹුන බවට

සාධක ලැබේ. කරඳගල විහාර ලිපියට අනුව *"හබුතගල විහරහි කකවණ තිශ මහරජ උපසික මත තුදහ වවිසගදිනෙ ම(හ) ව"* මෙයින් දැක්වෙන්නේ කාවන්තිස්ස රජ දවස මිත්තා නමැති උපාසිකාවක විසින් තමාගේ වැවක් හබුතගල විහාරයේ භික්ෂූන්ට පූජා කළ බවයි. මණ්ඩලගම ලිපියට අනුව, ග්‍රාමික සාතකගේ පුතා ගණකාධිකාරී නුගුයගේ දුහිතෘ දාරකතිස්සාගේ ලෙණ සංඝයාට ඉදිකරවන ලද බවත් මරගම නම් වූ වැවක් ද කරවන ලද බවත් මෙසේ සඳහන් වේ. "ගමික ශතක පුත ගණක නුගුස ඣිතය දරක තිශය ලෙණෙ ශගශ පදිට්තෙ වපික කරපිත මරගම ම...."(I,C,Vol I,P.44, No:576). හලඹගල ලිපියේ සඳහන් වන්නේ උතුර නැමැත්තා සතුව තිබුණු වැව වස් කාලයේ විසූ භික්ෂූන්ගේ ප්‍රයෝජනය සඳහා පූජා කළ බව දක්වයි. "උතරහ වවි තෙරහ කුම්ය නියතෙ වසවසිකෙ............"(I,C,Vol I, P.100, No:1228). තෝර-මයිලෑව ලිපියට අනුව පුනපිට්ක වැව හිමි වූ උපාසක විණුගේ ලෙණ පිළිබඳ දක්වා ඇත. "පුනපිට්ක වවි හමික උපසක විණුහ ලෙණෙ............"(I,C,Vol I, P.99, No:1217). අතීතයේ සිට භික්ෂූන්ට වැව් පූජා කළ බව දක්වා තිබීමෙන් වඩාත් පැහැදිලි වන්නේ ඒ අවධියේ දී වැව් අමුණු ඉදි කළ බවයි.

ඇතැම් උපාසක, පරුමකවරුන් පමණක් නොව රජවරුන් ද ඇතැම් බදු ද, වැව් ද භික්ෂූන්ට පූජා කළ බවට සාධක ඇත. ගල්ගමුව ශිලා ලිපිය අනුව අභය රජු වඩ්ඩමාන ගමේ ප්‍රාප්තිය (බද්ද) ද, වැව ද මහා විහාරයේ සංඝයාට පූජා කළ බව දක්වයි. "රඣ අබයෙ දිනෙ පති වඩමනගම මහ-විහරහි ශගශ වාච්ච........."(*I,C*,Vol I, P.99, No:1216). පරුමකවරුන් ද වැව් පූජා කළ බවට සාධක හමුවේ. එරියාව ශිලා ලිපියට අනුව පරුමක යශෝපාලගේ පුත්‍ර පරුමක පාදක විසින් මෙම වැව දිපිගල විහාරයේ සංඝයාට පූජා කළ බව දක්වයි. "පරුමක යහපල පුත පරුමක හදනෙ ඉම වපි දිපිගල විහරහි නියතෙ ශගශ"(I,C,Vol I, P.99, No:1225). තෝණිගල ශිලා ලිපියට අනුව පරුමක අභයගේ පුත්‍ර පරුමක තිස්සගේ වැව අච්ඡගිරික තිස්ස පබ්බතයෙහි සංඝයාට පූජා කළ බව දක්වා ඇත."පරුමක අබය පුත පරුමක තිශහ වපි අචගිරික තිශ පවතහි අගත අනගත චතුදිශ ශගශ දිනෙ"(I,C,Vol I, P.82, No:1051). නච්චියාර්මලෙයි ලිපියට අනුව අම්බගාමයේ නකදක නම් ඇළ සංඝයාට පූජා කර ඇත. "අබගමිය නකදක අඩි ශගශ"(I,C, Vol I, P.30, No:379).

මීට අමතරව ගංගා ජලය ඇළ දොළ මාර්ගයෙන් වැව්වලට යවා ඒවායේ සාදන ලද වේලි මගින් බෙදා යැවීම සිදු කළ ආකාරය ගල්ලෙණ විහාර ලිපියේ දැක්වේ. ඒ අනුව බකිනෙය මතගේ ලෙණ සංඝයාට දෙන ලදී. අබ ඇළේ වේල්ලෙහි (පිහිටි) අඩ කිරියක් බිම හනම් පඩුවසගොඩ පණත ද, යසිස කුඹුරු යායේ (පිහිටි) අවලද (නම්) කුඹුරක් ගැනද සඳහන් කර ඇත. "බකිනෙය" මතයහ ලෙණෙ සඝස දිනෙ අබ-අඩිය අවරණහි අඩ-කරිහ බුම් දිනෙ පඩුවසගොඩ පණත අවලද කෙත යසිස රජකහි......................."(I,C,Vol I, P.89, No:1129, 1130). වාරිකර්මාන්තය ක්‍රමවත්ව පවත්වා ගැනීමට ද නිලධාරීන් පත්ව සිටි බවට සාධක ශිලා ලේඛන මගින් පැහැදිලි වේ. දඹුල්ලෙන් හමු වූ ලෙන් ලිපියකින් ධනුර්ග්‍රාහක සුමනගේ වාරිමාර්ග නිලධාරී වූ තිස්සගේ ලෙණ සංඝයාට දෙන ලද බවත් එය වියගගේ ලෙණ බවත් දක්වා ඇත. මෙහි තිශ නමැත්තා වාරිමාර්ග විශේෂඥයෙක් වූ බවත් ඔහු අණණික යනුවෙන් හඳුන්වා ඇති බවත් මේ ලිපියට අනුව පැහැදිලි වේ. "දනුග ශුමනහ බත අණණික තිශහ ලෙණෙ ශගශ දිනෙ වියගහ"(I,C, Vol I,P.65, No:846). නාඋල්පොත ශිලා ලේඛනයේ ලජ්ජිතිස්ස රජු අබදළක නම් වැවක් විහාරයකට පූජා කළ අවස්ථාවක් පිළිබඳව දක්වා ඇත. "(ල)ජක තිස මහරඣි

විහර කරවය අබදළක-වවි සඟ දිනි............"(E.Z, vol.i, p.148). යම් අවස්ථාවල කුඹුරු ආරාමිකයන්ගෙන් උගසට හෝ මිලට හෝ ගෙන එය නැවත ඒ විහාරයට ම පූජා කරන ලද අවස්ථා ද ශිලා ලේඛන සාධක දක්වයි. එය ශිලා ලේඛනවල "සිදසිනනයෙන්" යනුවෙන් අර්ථ ගන්වා ඇත. " විසි කළඹික් රන් දී පස් වෙහෙර්කැමියන් ගිවිස්වා සිදසින්නයෙන් ගෙනැ, මෙ කුඹුර් හිර් සඳ් පමණියෙන් පවත්නා කොට පවරා දෙන.................."(I.C, vol.v, No.14, p.148). මේ අනුව මෙම ප්‍රභූ කාන්තාව කුඹුර පමුණු කොට පූජා කළ බව පැහැදිලි වේ. විහාරාරාම සතු දේපළ භික්ෂූන් වෙනුවෙන් ගිහියන්ට උකසට ගැනීම හෝ විකිණීමට ආරාමිකයන්ට අයිතියක් වූ බව මින් පැහැදිලි වේ.

ශිලා ලේඛන අධ්‍යයනයේ දී පැහැදිලි වන තවත් කරුණක් වන්නේ විහාර ඉඩම් පමණක් නොව ඒවා සතු සේවකයන්, සතුන්, ගස්වැල් ආදී සියලු දේපළවල හිමිකම රාජ්‍ය මැදිහත් වීම යටතේ අණ පනත් යොදා ආරක්ෂා කළ බවට සාධක හමු වේ. අනුරාධපුර පුවරු ලිපියට අනුව රාජ්‍ය නිලධාරීන් ගස් කැපීම, විහාර සේවකයන් තම සේවාවලට යොදා ගැනීම, විහාරයට අයත් ගල් හා සතුන් බලයෙන් ලබා ගැනීම. ආදී කරුණු සඳහා විහාර ඉඩම්වලට ඇතුල් වීමට තදින්ම විරුද්ධ වී ඇති බවයි. "මෙ කුන්ගෙන් ගෙගොන් ගෙනැ කැමියන් තුමනට් ගෙවිකම් නො කැරුවිය යුතු හස්කරු පරපුරෙන් වැටෙන කැරැ කුම්බුර් නො වැටියැ හෙත් මුත් හැරැ නොගත යුතු වතු පැතට් වැද අනියා නො කටැයුතු ගස්කොළ් නො කැපිය යුතු මෙ මෙහැරැ ආවු තුවාක් ගම්බිම්හි තලත් මීවන් ඈය් පලරුක් කම්තැන් සැමැගින් දුනමුත් නොකැපියැ යුතු"(E.Z, vol.i, p.75). කළුදිය පොකුණු ලිපිය ද දක්වන්නේ රාජකීය රදොලන් යන නිලධාරියෙකුට ඒවා ලබා ගැනීමට විහාර ඉඩම්වලට ඇතුල් වීම මුළුමනින්ම තහනම් වූ බව දක්වා ඇත (E.Z, vol.i, p.75). පුලියන්කුලම ලිපිය ද මෙවැනිම සාධක සපයන තවත් මූලාශ්‍රයකි. "මෙහි අබදිතාක් ගම්බිමට් වැරි පෙරෙනාට්ටු මෙලාට්සී නොවද්නා ඉසා ගම්ගොන් නො ගන්නා ඉසා තු(ස) යැ සොළියැ බලත් රැහැණ් නො ගසනු ඉසා රදොලන් වැදැ තලන් මීවන් නො කපනු ඉසා........."(E.Z, vol.i, p.187). මීට අමතරව රාජකීය නිලධාරීන්ට තම අධිකාරී බලය විහාර ඉඩම්වලට ඇතුළු වූ පසු ක්‍රියාත්මක කිරීම තහනම් වූ බව ශිලා ලේඛන සාධක අනුව පැහැදිලි වේ. ඊරිපින්නියෑව, මොරගොඩ ටැම් ලිපිය මේ සඳහා උදාහරණ සපයයි. "මා යෙහි අට්මහා (ස්ථාන?)යට් ඇතුළැවුණාක් තැනට් කුලී මෙලාක්සීන් නොවද්නා කොට් ඉසා රට්ලදු පස්ලදුවන් නොවලඳනු කොට් ඉසා දියෙ බෙදුම් නොගන්නා කොට් ඉසා වෙල්කැමි වෙල්බැදි පියො වජාරනුවන් නොවද්නා කොට් ඉසා පෙරෙනාට්ටුවම් නොවද්නා කොට් ඉසා දුනු පාබල(ය)න් නොවද්නා කොට් ඉසා ...."(E.Z, vol.i, p.204). මේ අනුව විහාර දේපළ සඳහා රාජ්‍ය අනුග්‍රහය ලබා දී ඇති අතරම එම දේපළ සම්බන්ධව රාජකීය නිලධාරීන්ට මැදිහත්වීමට තිබූ අයිතිය ද සීමා කර ඇති බව පැහැදිලි වේ.

මූලාශ්‍රය අධ්‍යයනයේ දී පැහැදිලි වන තවත් වැදගත් කරුණක් වන්නේ විහාර ඉඩම් ප්‍රදානය කිරීම සිදුකර ඇත්තේ පොදු සංඝයාට නොව, මහාවිහාරය, අභයගිරිය හෝ ජේතවන යන නිකායන්වලට අයත් විහාරයකට හෝ විහාරයක නිශ්චිත ස්ථානයකටය. ක්‍රි. ව. පළමු සියවස තරම් ඈත කාලයේ සිට මෙම නිකායන්ට අයත් වූ විහාර දේපළ පිළිබඳ තොරතුරු මහාවංසය වැනි සාහිත්‍ය මූලාශ්‍රයවලින් ද හමුවේ. i වන විජයබාහු රජුගේ බිසව විසින් මහා විහාරය සතු දේපළ මිලදී ගත් බවට සාධක හමුවේ." පණ්ඩිත ඒ බිසව් බිම පිණිස මහා විහාරයට ලක්ෂයක් දුන්නීය. විහාරය ද කරවී. එහි සෙල්මුවා සෑය තොමෝම කරවී. ඒ ඒ තැනින් මිළට ගෙණ සංඝ භොගය දුන්නය.........."(ම.ව, 35:118). මීට අමතරව ඉළනාග රජුගෙන් පසුව රාජ්‍යත්වයට පත් චන්‍ද්‍රමුඛසීව රජු විසින් මණිකාරගම වැවක් කරවා ඉසුරුමුණි

විහාරයට පිදූ බව මහාවංසය දක්වයි (ම.ව, 35:46-47). වසභ රජුගේ රාජ්‍ය කාලයේ දී ද මහාවිහාරයට අයත් විහාරවලට කරන ලද පුද පූජා පිළිබඳ විස්තර තිස් පස්වන පරිච්ඡේදයේ විස්තර කර ඇති අතර ගලඹතොට සෑයෙහි උළුවස්ස ද කරවීය. පොහොය ගෙය ද කරවීය. මෙම පොහෝගෙයි වැටි තෙල් පිණිස දහස්කිරි වැව ද කරවා දුන් බව සඳහන් කරයි (ම.ව, 35:85-87.පි,199). ශිලා ලේඛන අනුව ද විවිධ නිකායන්ට අයත් ඉඩම් ප්‍රදානයන් පිළිබඳ තොරතුරු හමුවේ. රඹෑව ටැම් ලිපියට අනුව මහාවිහාරය සතු ඉඩම් පිළිබඳ දක්වා ඇත."කුට්ඨා සෙනෙවිරදාණන් මහවෙහෙර කැර්වූ සෙන් සෙනෙවිරද් පිරිවෙනට වදාළ ගැලිනුරු ගොමඬිල සතර් පියලට්..............."(E.Z, vol.i, p.173). අයිතිගේ වැව පුවරු ලිපියට අනුව ද තිසරම් වෙහෙර භික්ෂුණී ආරාමයට ලොහොලුවිල ඉඩම් අයිති වූ බව දක්වයි. "සෙන් සෙනෙවිරදාණන් මඟුල් මහවෙයැ කැරූ තිසරම් මෙහෙණිවර් බද් ලොහොලුවිලැ කුළියෙහි ආවු (දෙ)මෙළින් (හෙටිහයි)න් බහාලූ (සබ)ර් කැබැලි සුඅමබුර (පද්දලැ) කැබැලි ඇතුළ්වැ එක් පයල් (සෙණක්)............."(E.Z, vol.ii, p.35,36). මන්නාරම් කච්චේරි ලිපියට (E.Z, vol.iii, p.103) හා ඊරිපින්නියෑවේ ලිපියට(E.Z, vol.i, p.163) අනුව ද මහාවිහාරයට අයත් ඉඩම් කැබළි පිළිබඳ තොරතුරු හමුවේ. මේ අනුව පැහැදිලිවන්නේ අතීතයේ සිටම මහාවිහාරය සතුව දේපළ රැසක් තිබූ බවයි. අභයගිරි හා ජේතවන නිකායට අයත් දේපළ පිළිබඳව ද සාධක ශිලා ලේඛනවල සඳහන් වේ. මොරගොඩ ටැම් ලිපියට අනුව අටමහතැන්වලට අයත් ඉඩම් අභයගිරි නිකාය සතු වූ බව දක්වයි. අභාගිරි වෙහෙර්හි (කුකු) (ළ්) ගිරි පෙතැපිහිටි මඟුල් පිරිවෙනට් බහාලූ වැදෑ(රා) පිරිවෙනැ බද් ප(දො)න්නරුකුළියෙහි (රන්දනා දිය දූර්) (අවන්නා වෙහි) (ර් සත..සි).....මා යෙහි අට්මහා (ස්ථාන?)යට් ඇතුළැ වූ තාක්...."(E.Z, vol.i, p.203). අභයගිරි සංස්කෘත ලිපියට අනුව ලහසිකා, උරුලගොණු, හුණාලා, අම්බිලග්‍රාම, උලවන්නරී බණ්ටිග්‍රාම, කීරා, පල්ලාය යන ගම් සුනග්‍රාමය යන මේ සියල්ල අභයගිරි නිකායට අයත් වූ බව දක්වයි (E.Z, vol.i, p.7). ඇටවීරගොල්ලෑව ලිපියට අනුව වෙලන්ගම නම් ජේතවන නිකායට අයත් ඉඩමක් පිළිබඳ තොරතුරු දක්වයි. "දෙනා(වෙ)හෙර සිරිස(ග්) බොරද්පිරි(වෙන්) බද් වෙලන්(ගැ)මැ අන්තා(ණි කණු) හිඳ්වා දෙවා (ව)දාළ"(E.Z, vol.II, p.46). අනෙක් නිකායන්ට සාපේක්ෂව ජේතවන නිකායට අයත් ඉඩම් පිළිබඳ තොරතුරු ඉතා අල්පව දක්වා ඇති බව මෙම ශිලා ලේඛන අධ්‍යයනයේ දී පැහැදිලි වේ. මෙම නිකායන්වලට අයත් භික්ෂූන්ට මෙම විහාර දේපළ හිමි වූ අතර පොදුවේ සමස්ත භික්ෂූන්ට මෙම දේපළ හිමි නොවුණි. මෙසේ අයත් වූ විහාර දේපළ සිවුරු හැරගිය පිරිස් විසින් භුක්ති විඳීම ද තහනම් වූ බව අංක දෙක දරණ අභයගිරි පුවරු ලිපිය සඳහන් කරයි. "(ගම් බිම් අවසට්)...වත්වා දෙනු ඉසා මෙසැ ගිහිමිනිස්වැ නො වළඳුනු ඉසා......."(E.Z, vol.i, p.233). මිහින්තලා පුවරු ලිපිය ද දක්වන්නේ එම විහාරයේ පදිංචි භික්ෂූන්ට එම විහාර දේපළ පරිභෝජනය කළ හැකි බවයි. "මෙ වෙහෙර ආවුතුවාක් අවැසැ බද්ගම් බිම් මෙහි මෙ පසක් දී නිබද් වැ වැසැ වළඳැත් මුත් දවස් හා එක් කුෂ වැ නො වැළැඳියැ යුතුය....... "(E.Z, vol.i, p.85). v වන කාශ්‍යප රජුගේ අනුරාධපුර පුවරු ලිපිය අනුව ඇතුළු විහාරයෙන් මෙහෙකරුවන්ට ලබා දුන් දහයෙන් පංගුව හැර විහාරයට අයත් වැව අසල කුඹුරු පෙළ හා ප්‍රවේණි කුඹුරු නොගත යුතු බව දක්වයි. එමෙන් ම භික්ෂූන් ගොවිකම් නොකළ යුතු බව ද මෙම ලිපියේ දක්වා ඇත.

10 වන සියවස පමණ වන විටත් වැව් අමුණු කෙත් වතු රැසක් විහාරාරාම සතු දේපළ වූ බව මින් පැහැදිලි වේ. යම් අවස්ථාවල දී විහාරය සතු දේපළ විකිණීමට නොහැකි වූ නමුත් විහාරයට නියම කළ වස්තුවෙන් ඉතිරියක් ඇති නම් ඉඩම් මිල දී ගැනීමට ද හැකි වූ බවට සාධක ඇත."පිරිකැපූ වන්

මුත් ඉතිරිතුවාක් දැයින් සඟුන් දසන් වටා කම් නවාම් පුජ සිතුවම් කොට් වැඩියාක් ඇත ගම් ගන්නා ඉසා....."(E.Z, vol.v, p.46). අනුරාධපුර අවසන් භාගයේ පමණක් නොව ක්‍රි. පූ යුගයේදී ද භික්ෂූන්ට පෞද්ගලිකව ඉඩම් හිමිව තිබූ බවට සාධක රැසක් දක්නට ලැබේ. ඒ ඒ විහාරයට පමණක් නොව එක් එක් භික්ෂූන්ට වෙන් වෙන් වශයෙන් දේපළ හෝ ලෙන් පූජා කළ බවට සාධක ඇත. හතරවන මිහිඳුට අයත් මිහින්තලා සෙල්ලිපියේ ම කෙත්වතුවලින් ලැබුණු ආදායම්වලට අමතරව රන්, කහවණු ද ආරාමවලට පූජා කළ බව දක්වයි. "ඇත්වෙහෙරින් රන් එකසියක් කළන්ද් ඉසා, ඇතුළු විහාරයෙන් කහවණු කළ. සියයකුත්, වී දස යහලක් ඉසා, වී යාල් දහයකුත්, මෙතුවාක් ගෙනැ හවුරුදු පතා මෙ වෙහෙර් හි මෙකීතාක් ගෙන අවුරුදු පතා මේ විහාරයෙහි; දාගැබ් ඇය් හැම තන්හි කම් නවාම් කරවියැ යුතුය"(E.Z, vol.v, p.85). ආරාමවල සේවයෙහි නියුක්ත වූ පුද්ගලයින්ට වැටුප් ගෙවීම් සිදු කර ඇත්තේ ද මෙම විහාර දේපළවලින් ලත් ආදායමෙනි. අභයගිරි සංස්කෘත ලිපියේ විහාරයේ නවකම් කරන්නන් ට ගෙවීම් සිදු කරන ආකාරය දක්වයි. "(විහාර) නවකර්මයෙහි නියුක්ත ග්‍රාමයෙහි දක්ෂ වූ ගල්වඩුවන් සහ ලී වඩුවන් ද සිටිය යුතු ය. ඒ සියල්ලෝ ම (තම තමන්ගේ).....කර්මයෙහි දක්ෂ වූවන් විය යුතුයි. ඔවුන් එකිනෙකාට දිවෙල් පිණිස කිරි එක හමාරක වපසරිය දිය යුතුයි"(E.Z, vol.v, p.7). සේවකයන්ට ගෙවීම් සිදු කරනුයේ ඉඩම් කිරි එකහමාරක වපසරියක් දියයුතු බව දක්වයි. ඔවුන්ගේ වැඩ අධීක්ෂණය කරන නිලධාරියාට ද ලබා දුන් විහාර දේපළ පිළිබඳ ලිපියේ සඳහන් වේ. "ඇතුළත පිටත රැකගැන්මෙහි දක්ෂ වූ ආරාම පාලකයාහට එක එක ගමින් කිරියක් කිරියක් වපසරිය ඇති නිරවුල් වූ කුඹුරක් බැගින් දිය යුතුයි"(E.Z, vol.v, p.7). මිහින්තලා සෙල්ලිපියේ සඳහන් වන්නේ භාණ්ඩාගාරිකයාට, විහාර ලේඛකයාට, කරඬු පිළිබඳ ලේඛකයාට, කරඬු සීල් තබන්නා හා යන මොවුන්ගෙන් එක් කෙනෙකුට පස්කිරිය බැගින් හා ආරක්ෂක වෘත්තියෙහි කාර්මිකයෙකුට කිරි එකක් හා දෙපැළක් ද සහල් දෙඅඩ මනාවක් ද, විහාර සරන්නෙකුට කිරිභාගයක බිම් ද සහල් එක මනාවක් ද, විහාර උත්සව සංවිධානය කරන්නෙකුට කිරි එකක් ද දම්යෙන් කොටසක් ද වශයෙන් ලබා දුන් බව දක්වයි (E.Z, vol.v, p.85). මිහින්තලා පුවරු ලිපියේ දෙවන කොටසෙහි දීර්ඝ වශයෙන් විහාර ඉඩම් හෝ දේපළවලින් ලත් ආදායමෙන් විහාරයට සේවය කරන්නන්ට වැටුප් ගෙවීම් සිදු කළ ආකාරය දක්වයි. "විහාර ආරක්ෂා කරන්නන් (කංකාණම්) තිදෙනෙකුට ද යන මොවුන්හට දිවෙල් වශයෙන් කරන්දගම ද, වරින් වර දුම් මල් නැතහොත් දුම් කබල් සපයන්නෙකුට දම්ය ගමින් කොටස් සතරක් ද....." (E.Z, vol.i, p.85).

අනුරාධපුර අවසන් භාගයේ පමණක් නොව දහතුන්වන ශතවර්ෂය වන විටත් ශිලා ලේඛනවල විහාර දේපළ පිළිබඳ පමණක් නොව විහාරයේ සේවය කළ පුද්ගලයින්ට කළ වැටුප් ගෙවීම් ද සඳහන් කරයි. විශේෂයෙන් ම එම දේපළ පරිහරණය කළ ආකාරය ද පොත්වල සටහන් කළ බව දක්වා ඇත. රජු විසින් ජනතාවට දිවෙල් හෝ පමුණු ඉඩම් මෙන් ලබාදුන් අතර විහාර දේපළ ද භුක්ති විඳීම ද එම සේවකයන්ට හෝ සාමාන්‍ය ජනතාවට ලබා දී ඇත්තේ දිවෙල් හෝ පමුණු වශයෙන් බව පැහැදිලි වේ. මිහින්තලා ලිපියේ සඳහන් පරිදි විහාර දාසයන් හා විහාර කාර්මිකයන් හැරෙන්නට විහාර භූමියෙහි සිටින පුද්ගලයින්ගෙන් ද බිම් බද්දක් වශයෙන් විහාරයට ලබා ගත යුතු බව දක්වයි (E.Z, vol.i, p.85).

අතීතයේ සිට භික්ෂූන්ට විහාර දේපළ ආදිය හිමි වූ නමුත් සිවුරු හැර ගිය පුද්ගලයින්ට එම විහාර දේපළ පරිභෝජනය නො කළ යුතු බව දක්වා ඇත. ගිහියන්ට පමණක් නොව පැවිදි පුද්ගලයින්ට ද ඉඩම් ප්‍රදානය කිරීමේ දී එහි ස්ථිර භාවය හා අයිතිය ප්‍රකාශ කිරීම සඳහා ඉර සඳ සලකුණු කිරීම හා අත්පැන් වත්කර ප්‍රදානය කිරීම සිදු කළ බව දක්වයි. ථූපාරාම පුවරු ලිපිය රන් කෙණ්ඩියෙන් අතපැන්

වත් කොට රතනාරාම විහාරස්ථානයේ භික්ෂූන් වහන්සේලා වෙත කරන ලද ප්‍රදානයක් පිළිබඳ දක්වයි (I,C,Vol II, P.90). මෝලාහිටියවෙලේගල ශිලා ලේඛනයට අනුව පයෙලි පවත විහාරයට ඇළක් ප්‍රදානය කර ඇත්තේ ද රන් කෙණ්ඩියෙන් අත්පැන් වත් කිරීමෙනි. "සොවණි කොතුරුනි නියතෙ" (I,C,Vol II, P.28). මෙසේ භික්ෂූන්ට පූජා කළ ඉඩම්වලට අත්තාණි වරප්‍රසාද සඳහන් ඇටවීරගොල්ලෑව ලිපියේ ඉර හඳ සලකුණු කර ඇත. පොදුවේ ගත් විට විහාරවලට ඉඩම් ප්‍රදානය සිදු කිරීම රජුට පමණක් සීමා වූ බවක් නොපෙනේ සමාජයේ යම් වරප්‍රසාදයක් ලත් හෝ නොලත් ඕනෑම පුද්ගලයෙකු විසින් භික්ෂූන් සඳහා කෙත්වත් අමුණු පූජා කළ බවට සාධක ඇත. ඇතැම් භික්ෂූන් ද තවත් භික්ෂූන්ට ලෙන් පූජා කළ බවට සාධක හමුවේ.

නිගමනය

අතීතයේ සිට දේපළ සම්බන්ධ ඇති අයිතිය පොදුවේ හෝ පෞද්ගලික වශයෙන් භුක්ති විඳි අතර ප්‍රධාන වශයෙන් ගිහි පැවිදි දෙපිරිසටම මෙම දේපළ අයිතිය හිමිවිය. ගිහි පිරිසට අයත් දේපළ සම්බන්ධයෙන් නීති රීති රැසක් ක්‍රියාත්මක වූ අතර ඇතැම් විහාර දේපළ සම්බන්ධ නීති රීතිවල දී ගිහියන්ට යම් සහනයක් ද හිමි වූ බව පැහැදිලි වේ. වැරදිකරුවන්ට විහාර භූමිය තුළ දී දඬුවම් කිරීම තහනම් කර තිබීම මීට නිදසුන් වේ. අතීතයේ සාමාන්‍ය ජනතාවට ද දේපළ සම්බන්ධයෙන් පූර්ණ අයතියක් තිබුණු අතර පසු කාලය වන විට එනම් අනුරාධපුර අවසානය හෝ මැද භාගය පමණ වන විට මෙම දේපළ සම්බන්ධ අයිතිය රජු යටතේ ලබා දුන් ආකාරය දක්නට ලැබුණි. විශේෂයෙන් රජයේ සේවය වෙනුවෙන් ලබා දුන් ස්ථිර ප්‍රදානයන් හෝ පමුණු හෝ දිවෙල් වශයෙන් රජයට අයත් කොටස ලබාගනිමින් කළ ඉඩම් ප්‍රදානයන් පිළිබඳ දක්වයි. පැවිදි පිරිසට ද දේපළ සම්බන්ධව අයිතියක් හිමි වූ අතර පොදුවේ ගිහියන් ක්‍රි. පූ යුගයේ සිට විහාරාරාම සඳහා කළ ප්‍රදානයන් අතර වැව් අමුණු කෙත් වත් ද විය. සාමාන්‍ය ජනතාව සහ පාලකයන් ද භික්ෂූන් සඳහා මෙම දේපළ ප්‍රදානය කර ඇති අතර භුක්ති ක්‍රමය යටතේ එම ඉඩම් ජනතාවට පවරා ඇත. පොදුවේ ගත් විට ගිහි පැවිදි දෙපිරිසටම අයත් දේපළ සම්බන්ධයෙන් නීති රීති රැසක් පනවා තිබූ බව ශිලා ලේඛන අධ්‍යයනයේ දී පැහැදිලි වේ.

ආශ්‍රිත ග්‍රන්ථ නාමාවලිය

මහාවංසය (1996), ප්‍රථම භාගය හා ද්විතීය භාගය, සිංහල අනුවාදය, ශ්‍රී සුමංගල නාහිමි, හික්කඩුවේ සහ දොන් අන්ද්‍රියස් සිල්වා, බටුවන්තුඩාවේ, ජාතික කෞතුකාගාර දෙපාර්තමේන්තු ප්‍රකාශනය, කොළඹ

සාහස්සවත්ථුප්පකරණය (1959), බුද්ධදත්ත හිමි, පොල්වතතේ (සංස්.), කොළඹ

අමරවංශ, කොත්මලේ, *ලක්දිව සෙල්ලිපි* (1969), ඇස් .ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ, කොළඹ 10.

අතුරින්, දිවාකර, *අනුරාධපුර පොළොන්නරු යුගයන්හි අභිලේඛන ඇසුරින් කෙරෙන ශාස්ත්‍රීය ලිපි සංග්‍රහය* (2007),ඇස් .ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ, කොළඹ 10.

ගමගේ, ගුණසේන, *පැරණි හා මධ්‍යකාලීන ශ්‍රී ලංකාවේ නීතිය සහ අධිකරණ ක්‍රමය* (2007), සරස්වතී ප්‍රකාශන, දිවුලපිටිය

ගුණවර්ධන, වී. ඩී. එන්. එස්, *සෙල්ලිපිවලින් හෙළි කරන ශ්‍රී ලංකා ඉතිහාසය* (2003), එස්. ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ, කොළඹ 10.

මුදියන්සේ .එන්. විජේසේකර,නන්දදේව(සංස්),*ශ්‍රී ලංකාවේ සෙල්ලිපි(ක්‍රි.ව 400-800)අභිලේඛන* (1990), කොළඹ;පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුව.

වික්‍රමසිංහ, දොන් මර්තීනු ද. සිල්වා වික්‍රමසිංහ, (සංස්.),කරුණාරත්න, සද්ධාමංගල (පරි.), *ශිලාලේඛන සංග්‍රහය* (2000), පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුව, කොළඹ.

Paranavithana, s. *Inscriptions of Ceylon. Vol: i, Vol: ii, Vol: iii* (1970), Sri Lanka, Department of Archaeology.

Wickramasinghe, Don Martino, De Zilva (ed.) *EPIGRAPHIA ZEYLANICA Vol: i,ii,iii* (1912), Oxford University press, London.